

Б.В. ГОНЧАРЕНКО

Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
Україна 01014 м. Київ, вул. Тімірязєвська, 1

ФОРЗИЦІЇ (FORSYTHIA VAHL.) У МІСЬКИХ НАСАДЖЕННЯХ ТА БОТАНІЧНИХ САДАХ м. КИЄВА

Розглянуто сучасний стан видів роду Forsythia Vahl. у колекційних та паркових насадженнях м. Києва. Виявлено шість видів, два різновиди та шість культиварів. Вказано шляхи подальшого використання представників роду Forsythia.

Серед деревних рослин, які використовуються в озелененні, важливе місце посідають представники роду форзиція (*Forsythia Vahl.*), що належить до родини маслинові (*Oleaceae Lindl.*). Рід включає шість видів, з яких п'ять природно зростають у Східній Азії (Китай, Японія, Корея), а один – у південно-східній Європі (Албанія), кілька різновидів та понад десять культиварів [2, 3, 4, 8]. До найпоширеніших видів та форм форзицій належать: ф. середня (*F. intermedia Zab.*), ф. середня 'Рясноцвітна' (*F. in. 'Densiflora'*), ф. середня 'Розкішна' (*F. in. 'Spectabilis'*), ф. поникла (*F. suspensa (Thunb.) Vahl.*) та ф. найзеленіша (*F. viridissima Lindl.*), які культивуються в багатьох ботанічних садах України і з успіхом використовуються в озелененні населених пунктів.

Усі види та культивари форзицій, за Л.І. Рубцовим [7], належать до групи кущів субтропічного типу (фізіономічний тип форзиції європейської). Для них характерні оригінальні яскраво-жовті квіти. За своїм зовнішнім видом вони дуже відрізняються від більшості кущів, які звичайно вирощуються в наших парках і садах. Їх слід використовувати насамперед біля архітектурних споруд і як солітери в усіх категоріях зелених насаджень.

Форзиції добре розмножуються насінням та живцями [1]. При насінневому

способі розмноження насіння висівають у посівні ящики або безпосередньо у відкритий ґрунт. Форзиції досить посухостійкі і невибагливі до ґрунтів, але краще зростають на в міру зволжених ґрунтах, легких за механічним складом. У жарку погоду посіви прикривають тінювками, при надмірній сухості ґрунту слід застосувати полив.

Вегетативний спосіб розмноження має низку переваг перед насінневим, тому останній доцільно застосовувати лише для селекційних цілей. При вегетативному способі розмноження використовують живцювання зеленими та здерев'янілими живцями. Живцювання форзицій зеленими живцями проводять наприкінці травня – на початку червня в парник або теплицю, а здерев'янілими живцями – на початку квітня у парник або у відкритий ґрунт. Відсоток обкорінювання зелених і здерев'янілих живців майже однаковий, тому при розмноженні вегетативним способом доцільніше використання здерев'янілих живців.

Перевагою форзицій є раннє весняне цвітіння. Цвітуть щорічно, рясно, ще до розпускання листя, з першої половини квітня до початку травня. Форзиції мають листя різноманітної форми та забарвлення. Вони також відрізняються за формою куща та характером цвітіння. Розташування квіток від поодинокого до скупченого по 2–6, колір квіток від світло- до золотисто-жовтого. Тривалість цвітіння залежно від виду варіює від 16 до 24 днів.

Рослини добре переносять обрізку та пересадку кущів. До переваг форзицій належать також посухостійкість, тіньовитривалість, висока екологічна пластичність, легкість в розмноженні, стійкість до ураження шкідниками та хворобами. Це дає змогу широко використовувати форзиції в озелененні населених пунктів: у поодиноких та невеликих групових посадках на відкритих ділянках, що добре проглядаються, при створенні широких бордюрів, монокультурних садів, узлісь та декоруванні схилів; форзиції можна використовувати також для зимової вигонки.

Незважаючи на те, що більшість видів та культиварів форзиції відомі у культурі з кінця XIX – початку XX ст., більшість з них можна зустріти лише у ботанічних садах. Багато різновидів і культиварів форзиції за своїми декоративними якостями (особливо під час цвітіння) не поступаються іншим красиво квітучим деревам та кущам, проте їх використання в озелененні залишається ще дуже обмеженим.

Нами було обстежено колекційні насадження та міські парки м. Києва для встановлення видового та формового складу форзицій, які в них вирощуються. Найбільшою виявилася колекція дендрарію Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України, яка нині нараховує шість видів, два різновиди та чотири культивари. Насінневий та посадковий матеріал для створення цієї колекції було отримано з Дрездена (Німеччина), Стокгольма (Швеція), Бухареста (Румунія), Москви та Лісостепової дослідної станції (Росія). Основні посадки було здійснено упродовж 1946–1952 рр. [6].

Другою за кількістю зібраних видів форзицій є колекція Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Тут зібрано три види, один різновид та три культивари форзиції [5]. У ботанічному саду Національного аграрного університету (НАУ) представлено три види форзицій.

Видовий та внутрішньовидовий склад форзицій у ботанічних садах та міських насадженнях м. Києва

Назва виду	Наявність у ботанічних садах			Наявність у парках та міських насадженнях м. Києва
	НБС ім. М.М. Гришка НАН України	Ботанічний сад ім. акад. О.В. Фоміна КНУ імені Тараса Шевченка	Ботанічний сад НАУ	
<i>Forsythia giraldiana</i> Lingelsh – Ф. Джиральдова	+	+	–	–
<i>F. intermedia</i> Zab. – Ф. середня	+	–	+	+
<i>F. in.</i> 'Densiflora' – Ф. сер. 'Рясноцвітна'	+	–	–	–
<i>F. in.</i> 'Spectabilis' – Ф. сер. 'Розкішна'	+	+	–	–
<i>F. in.</i> 'Beatrix Farrand' – Ф. сер. 'Беатрикс Фарранд'	–	+	–	–
<i>F. in.</i> 'Gold zauber' – Ф. сер. 'Золота чарівливість'	–	+	–	–
<i>F. ovata</i> Nakai – Ф. яйцеподібна	+	+	–	–
<i>F. suspensa</i> (Thunb) Vahl. – Ф. поникла	+	+	+	+
<i>F. sus.</i> 'Decipiens' – Ф. пон. 'Обманлива'	+	–	–	+
<i>F. sus.</i> 'Variegata' – Ф. пон. 'Строкатолиста'	+	–	–	–
<i>F. sus. var.</i> fortunei – Ф. пон. різн. Форчуна	+	+	–	–
<i>F. sus. var.</i> sieboldii – Ф. пон. різн. Зибольда	+	–	–	–
<i>F. viridissima</i> Lindl. – Ф. найзеленіша	+	–	–	+
<i>F. europaea</i> Deg. et Bald. – Ф. європейська	+	+	+	+

Видовий склад форзицій, які було використано при озелененні м. Києва, наведено в таблиці, з даних якої видно, що в бо-

танічних садах Києва нині зростає шість видів, два різновиди, та шість культиварів. Слід зазначити, що поширеними є лише форзиції європейська та поникла, інші види і культивари використовуються ще недостатньо.

Першою, на початку квітня, зацвітає *F. ovata* Nakai, яка заслуговує на більш широке використання. На жаль, у вуличних насадженнях Києва практично відсутні культивари форзицій, більшість з яких характеризується високою декоративністю під час цвітіння, деякі мають декоративне осіннє або весняно-літнє забарвлення листків. Так, одними з найдекоративніших під час цвітіння вважаються *F. intermedia* 'Densiflora' (з великими, до 4,5 см у діаметрі, світло-жовтими, скупченими по 3–6 квітками, що рясно вкривають пагони під час цвітіння) та *F. in.* 'Spectabilis' (з квітками золотисто-жовтого кольору до 5 см у діаметрі, скупченими по 5–6). За кольором листків від решти культиварів відрізняється *F. suspensa* 'Variegata', яка має жовто-пістряві листки.

Вищезгадані культивари випробувано в Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України. Вони з успіхом можуть використовуватися в міських насадженнях.

1. Балабушка В.К., Горб В.К., Дорошенко О.К. та ін. Методичні рекомендації з розмноження деревних та кущових рослин. Ч. 3. Покритонасінні (листопадні дерева, кущі, ліани). – К.: Фітосоціоцентр, 2004. – 40 с.

2. Деревья и кустарники, культивируемые в Украинской ССР / Под ред. Н.А. Кохно. – К.: Наук. думка, 1986. – 717 с.

3. Деревья и кустарники СССР. – М.: Изд-во АН СССР, 1960. – Т. 5. – 543 с.

4. Колесников А.И. Декоративная дендрология. – М.: Лесн. пром-сть, 1974. – С. 511–513.

5. Колісниченко О.М., Бонюк З.Г., Гревцова Г.Т. та ін. Деревні рослини Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна. – К.: Фітосоціоцентр, 2003. – 84 с.

6. Ляпунова Н.А. Род *Forsythia* Vahl. в Центральном ботаническом саду Академии наук УССР // Бюл. Гл. ботан. сада. – 1962. – Вып. 45. – С. 17–22.

7. Рубцов Л.И. Деревья и кустарники в ландшафтной архитектуре. – К.: Наук. думка, 1977. – 272 с.

8. Hilliers H. Manual of trees and shrubs. – 3rd ed. – Winchester: Hilliers and sons, 1973. – 576 p.

Рекомендував до друку
С.І. Кузнецов

Б.В. Гончаренко

Национальный ботанический сад
им. Н.Н. Гришко НАН Украины,
Украина, г. Киев

ФОРЗИЦИИ (FORSYTHIA VAHL.) В ГОРОДСКИХ НАСАЖДЕНИЯХ И БОТАНИЧЕСКИХ САДАХ г. КИЕВА

Рассмотрено современное состояние видов рода *Forsythia* Vahl. в коллекционных и парковых насаждениях г. Киева. Выявлено шесть видов, две разновидности и шесть культиваров. Указаны пути дальнейшего использования представителей рода *Forsythia*.

B.V. Goncharenko

M.M. Grishko National Botanical Gardens,
National Academy of Sciences of Ukraine,
Ukraine, Kyiv

FORSYTHIA (FORSYTHIA VAHL.) IN CITY PLANTING AND BOTANICAL GARDENS OF KYIV

The modern condition of species of genus *Forsythia* Vahl. in collection and park plantings of Kyiv is considered. It is revealed six species, two subspecies and six cultivars. Ways of further use of representatives of genus *Forsythia* are specified.